

Uppföljning av Österåkers Miljö- och klimatprogram 2030

2023

Innehållsförteckning

Del 1. Inledning	3
Implementering och uppföljning.....	4
Om Miljö- och klimatprogram 2030.....	5
Målbarometern.....	6
Del 2. Uppföljning av målen	7
Överskådlig bedömning av status för programmets målområden.....	8
1. Begränsad klimatpåverkan.....	11
Så går det för kommunen som geografiskt område.....	11
Så har kommunkoncernen arbetat mot målet.....	12
Utvecklingen i siffror.....	13
Urval av händelser år 2023.....	14
2. Rikt växt- och djurliv.....	15
Så går det för kommunen som geografiskt område.....	15
Så har kommunkoncernen arbetat mot målet.....	16
Utvecklingen i siffror.....	17
Urval av händelser år 2023.....	18
3. God bebyggd miljö.....	19
Så går det för kommunen som geografiskt område.....	19
Så har kommunkoncernen arbetat mot målet.....	20
Utvecklingen i siffror.....	21
Urval av händelser år 2023.....	22
4. Rent vatten.....	23
Så går det för kommunen som geografiskt område.....	23
Så har kommunkoncernen arbetat mot målet.....	24
Utvecklingen i siffror.....	25
Urval av händelser år 2023.....	26
5. Cirkulär ekonomi.....	27
Så går det för kommunen som geografiskt område.....	27
Så har kommunkoncernen arbetat mot målet.....	28
Utvecklingen i siffror.....	29
Urval av händelser år 2023.....	30
Del 3. Arbetet framåt	31
Strategiska åtgärdsområden.....	32

Del I. Inledning

Implementering och uppföljning av Miljö- och klimatprogram 2030

Om rapporten

Denna rapport utgör den första uppföljningen av Miljö- och klimatprogram 2030, som antogs år 2022. Syftet är att redogöra för hur målarbetet har gått sedan programmets antagande, att analysera status på måluppfyllelse och att utgöra grund för vidare arbete.

Implementering

Då programmet innebar en förflyttning avseende ambitionsnivåer, det systematiska miljöarbetet och dess uppföljning, har ett stort fokus legat på löpande implementeringsinsatser sedan antagandet. Implementeringen har i huvudsak handlat om att säkerställa intern kännedom om programmets innehåll och hur nämnder, förvaltningar och tjänstepersoner ska förhålla sig till programmet i sitt målarbete, men även i det dagliga arbetet.

Med det sagt har programmet inneburit en omställning, i form av nya arbetssätt, som avser stärka det systematiska miljö- och klimatarbetet. Denna omställning pågår fortfarande, då programmet nu följs upp för första gången enligt beslutad metod.

Uppföljning och analys

Varje målområde i Miljö- och klimatprogram 2030 har följts upp av en analysgrupp. Varje grupp bestod av fyra till sex tjänstepersoner från både verksamheter och bolag med koppling till området som bidrog med sin kompetens.

Utfall och trender för programmets indikatorer har, ihop med analysgruppens bedömningar och analys samt kompletterande beskrivningar av målarbetet, utgjort underlaget för uppföljningsprocessen.

Analysens resultat kommer att resultera i en handlingsplan som pekar ut prioriterade åtgärder som behöver vidtas för att accelerera målarbetet. Varje steg i önskvärd riktning räknas. Samtidigt måste negativa trender och utmaningar som observeras tas på största allvar och leda till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Om miljö- och klimatprogram 2030

Kort om programmet

Miljö- och klimatprogram 2030 anger Österåkers kommuns strategiska inriktning för ett miljömässigt hållbart samhälle. Det ska även stödja och inspirera Österåkersbor och aktörer inom privat sektor och föreningsliv. Visionen är att kunna lämna över en frisk planet till nästkommande generationer.

Innehåll

Programmet består av fem övergripande miljömål. Målen har prioriterats utifrån kommunens förutsättningar och möjlighet att göra störst skillnad, sett till Sveriges miljökvalitetsmål och den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Varje miljömålsområde angrips genom två strategiska inriktningar. Inriktningarna handlar om att både kommunen som geografiskt område och kommunkoncernen ska vara miljömässigt hållbara. Miljö- och klimatprogrammet är styrande, vilket innebär att mål och åtgärder för att nå kommunens miljömål ska integreras i kommunens verksamhetsplaner och budget. Likaså syftar programmet till att beskriva och följa upp vilken miljöprestanda Österåker som geografiskt område behöver uppnå för att ligga i linje med lokala, nationella och globala mål.

Programmet antogs 2022 och sträcker sig till 2030.

Visionen är att kunna lämna över en frisk planet till nästkommande generationer.

Österåkers kommun lanserar Målbarometern!

Under 2024 lanserar Österåkers kommun ett digitalt uppföljningsverktyg under namnet Målbarometern.

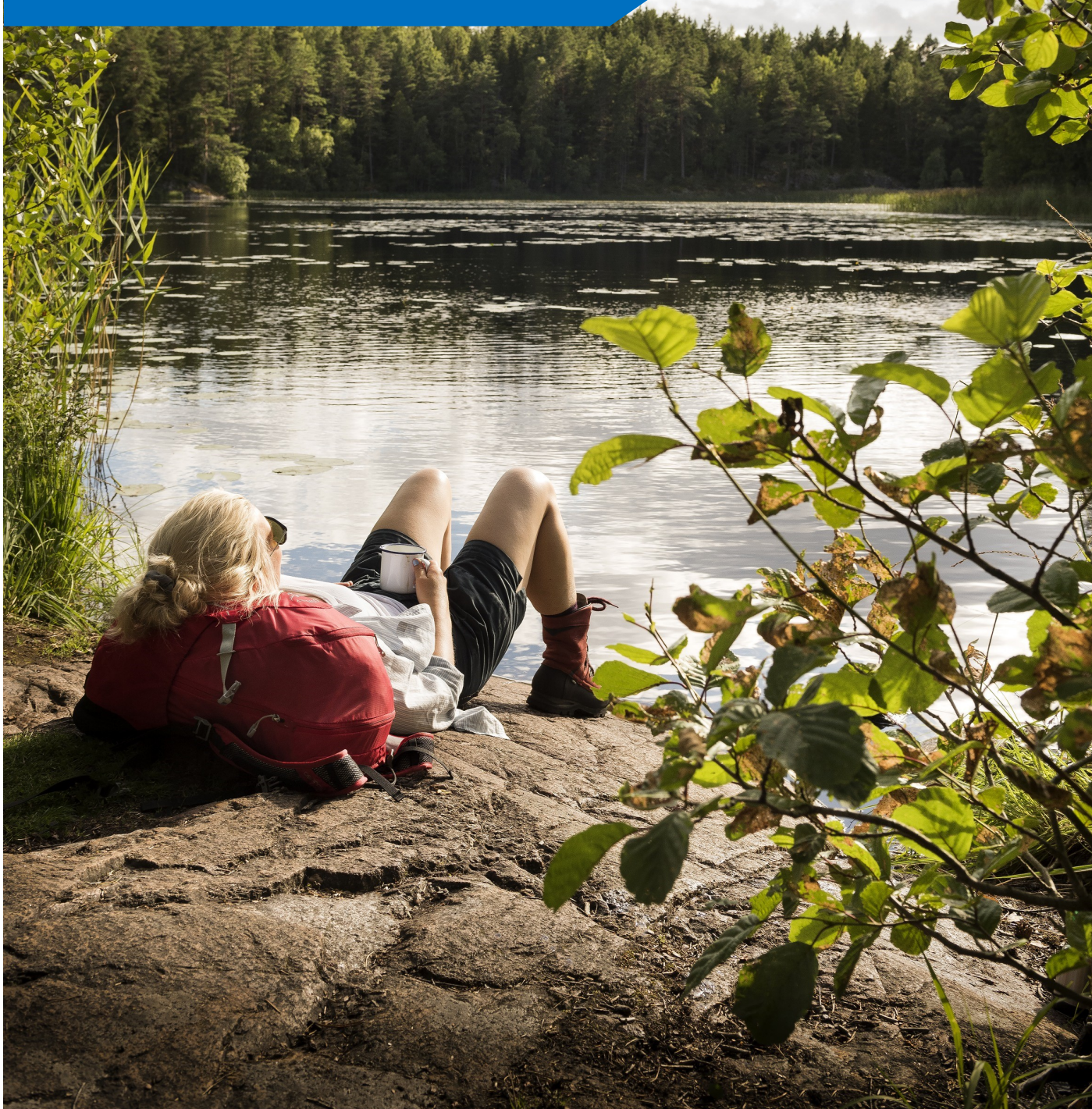
Målbarometern kommer att visa hur utvecklingen går på lokal nivå och hur kommunen arbetar för att nå sina uppsatta mål. Ett särskilt stort fokus ligger på att öka insynen och delaktigheten i Österåkers kommuns arbete med hållbar utveckling. Bland annat kommer det att finnas ett brett utbud av indikatorer för att visa trender inom olika områden. En indikator kan sällan ge en fullständig bild som svarar på om ett mål har uppfyllts, men lyfter fram någon aspekt som anses vara väsentlig för målluppfyllnad.

Lanseringen av Målbarometern kommer att äga rum innan sommaren 2024. Håll utkik på Österåkers kommun webbplats och sociala medier!

På Målbarometern finns:

- Information om kommunens fyra övergripande mål
- Information om nämndernas arbete med de övergripande målen
- Status på de indikatorer som kommunen använder för att följa utvecklingen
- Tolkningar av olika trender
- Exempel på hur kommunen arbetar för en hållbar framtid
- En omfattande analys av hur Österåkers kommun arbetar mot målen i Agenda 2030

Del 2. Uppföljning av målen

Överskådlig bedömning av status för programmets målområden

Om bedömningen

Nedan presenteras en överskådlig redogörelse och bedömning av status för varje målområde i respektive strategisk inriktning. Bedömningen baseras på statusen av de mätbara indikatorer som valts ut i Miljö- och klimatprogram 2030, i förhållande till trenden på indikatorerna. Indikatorer kan sällan ge en fullständigt rättvis bild, men däremot en fingervisning om utvecklingen. De mätbara indikatorerna kompletteras därför med kvalitativa beskrivningar och analyser som tas fram internt.

Statistiken i uppföljningen har i huvudsak 2020 som basår. I uppföljningen följs utvecklingen från basåret fram till senast tillgänglig statistik. Ett flertal av indikatorerna som används i denna uppföljning är så kallade utvecklingsindikatorer. Det är nya indikatorer som kommunkoncernen tagit fram eller håller på att ta fram. När statistik för utvecklingsindikatorer har samlats in för första gången finns därför inga tidigare år att jämföra med. För dessa benämns trenden som oförändrad i bedömningen nedan. Om inte har tagits fram komplett ännu anges att data saknas nedan.

Inriktning I - Kommunen som geografiskt område: Avser miljöprestanda för kommunen som geografiskt område. Kommunkoncernen arbetar för att skapa goda förutsättningar för de som lever och verkar i kommunen, men har låg rådighet att påverka utfallet.

Inriktning II - Kommunkoncernen: Avser kommunkoncernens egen miljö- och klimatpåverkan. Rådigheten att påverka utfallet är hög.

Under "Samlad bedömning" nedan har hänsyn tagits till såväl indikatorer som kvalitativa beskrivningar.

= Positiv utveckling

= Svagt positiv utveckling

= Negativ utveckling

BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

Kommunen som geografiskt område →

Antal indikatorer: 10 st (varav 2 nya)

Positiv trend: 8 st

Negativ trend: 0 st

Oförändrade: 1 st

Saknas data: 2 st

Samlad bedömning:

Merparten av indikatorerna visar att utvecklingen går åt rätt håll, men för långsamt. Status på indikatorn för direkta utsläpp av växthusgaser ligger i linje med målnivån för år 2030 om fortsatt utvecklingstakt följer. Det är dock viktigt att veta att nyckeltalet enbart visar en mindre del av de utsläpp som genereras exempelvis till följd av energi- och varuproduktion utanför kommungränsen. För måluppfyllelse behöver energianvändningen effektiviseras och utsläppen från vägtrafik och konsumtion minska.

Kommunkoncernen ↗

Antal indikatorer: 11 st

Positiv trend: 4 st

Negativ trend: 0 st

Oförändrade: 2 st

Saknas data: 5 st

Samlad bedömning:

Merparten av indikatorerna visar att utvecklingen går åt rätt håll. Det systematiska arbetet med klimatfrågor är på god väg och förflyttningar avseende direkta och indirekta utsläpp görs i takt med att nya krav ställs i upphandlingar och inköp. Det saknas en viktig indikator; de totala utsläppen från inköp, på grund av att systemstöd i dagsläget saknas.

RIKT VÄXT- OCH DJURLIV

Kommunen som geografiskt område

Antal indikatorer: 1 st
Positiv trend: 1 st
Negativ trend: 0 st
Oförändrade: 0 st

Samlad bedömning:

På grund av brist på vedertagna indikatorer för att följa utvecklingen inom detta område lokalt används i dagsläget endast en indikator (andel skyddad natur), varav denna påvisar en positiv trend. Trenden är mycket svag och kommunkoncernen saknar direkt rådighet att påverka utfallet i stort, då merparten av kommunens mark ägs av andra aktörer. Men den biologiska mångfalden har en negativ trend i hela landet och därför görs bedömningen att utvecklingen ändå är negativ.

Kommunkoncernen

Antal indikatorer: 0 st

Samlad bedömning:

Det saknas i dagsläget vedertagna mätbara indikatorer för att följa kommunkoncernens arbete med målområdet. Istället beskrivs de aktiviteter och projekt som genomförs. En utökad intern kunskap om lokala naturvärden och ekosystemtjänster driver målområdet framåt, men det finns stora utmaningar att hantera för att lyckas främja målområdet i samhällsbyggnadsprocesserna.

GOD BEBYGGD MILJÖ

Kommunen som geografiskt område

Antal indikatorer: 11 st
Positiv trend: 5 st
Negativ trend: 1 st
Oförändrade: 4 st
Saknas data: 1 st

Samlad bedömning:

Hälften av indikatorerna visar att utvecklingen går åt rätt håll. De fyra indikatorer som är oförändrade saknar tidigare år att jämföra med. Dock går även måluppfyllelsen kring dessa indikatorer att bedöma som övervägande positiv. Byggnader och anläggningar lokaliseras och utformas generellt på ett sätt som främjar en god hushållning med mark, vatten och andra resurser.

Kommunkoncernen

Antal indikatorer: 5 st
Positiv trend: 1 st
Negativ trend: 0 st
Oförändrade: 4 st

Samlad bedömning:

Indikatorerna tittar på hur kommunen bygger egna lokaler, tillgången till närnatur samt om nya områden byggs vid knutpunkter och kollektivtrafik. Utveckling går överlag i rätt riktning. Av de tre indikatorer som har en oförändrad trend saknar två stycken tidigare år att jämföra med. Arbetet med klimatanpassning följs via en nationell ranking. Klimatanpassningsarbetet har stärkts 2023.

RENT VATTEN

Kommunen som geografiskt område

Antal indikatorer: 8 st

Positiv trend: 4 st

Negativ trend: 1 st

Oförändrade: 3 st

Samlad bedömning:

Merparten av indikatorerna visar att utvecklingen går åt rätt håll och förhåller sig relativt väl till uppsatta målnivåer. Mätningar i sjöar och vattendrag visar att den ekologiska statusen blivit bättre. Uppmärksammade utmaningar är arbetet med att främja ett hållbart båtliv samt att reducera den stigande förbrukningen av dricksvatten.

Kommunkoncernen

Antal indikatorer: 2 st

Positiv trend: 1 st

Negativ trend: 0 st

Oförändrade: 1 st

Samlad bedömning:

Indikatorn med positivt utfall avser återvunnet slam, vilket är 100 % sedan 2022. Den andra indikatorn (inläckage av vatten i avlopps nätet), varierar med nederbörd och ska inte tolkas på kort tid. Tillgången till rent vatten och fungerande avlopp bedöms vara god.

CIRKULÄR EKONOMI

Kommunen som geografiskt område

Antal indikatorer: 6 st

Positiv trend: 4 st

Negativ trend: 1 st

Oförändrade: 1 st

Samlad bedömning:

Merparten av indikatorerna gällande avfallsmängder och källsortering av matavfall påvisar att utvecklingen går åt rätt håll. Avfallsmängder har historiskt varit beroende av konjunkturen och det är fortsatt mycket kvar att göra innan samhället kan cirkulera sina resurser. Det är positivt att mer matavfall sorteras ut, samtidigt som mindre mat slängs.

Kommunkoncernen

Antal indikatorer: 2 st

Positiv trend: 0 st

Negativ trend: 0 st

Oförändrade: 2 st

Samlad bedömning:

De kommunala köken har stort fokus på att minska matsvinnet. Förutsättningen för fullgod källsortering i verksamheterna varierar och är därmed inte i linje med målnivån. I många fall begränsas källsorteringen av lokalernas utformning, det vill säga platsbrist. Kommunen har börjat fokusera på cirkulära inköp och att vända inköpstrappan, men behöver utveckla arbetet samt metoder för att följa effekten.

I. BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

Så går det för kommunen som geografiskt område

De totala utsläppen av växthusgaser i Österåkers kommun har fortsatt att minska, dock i en för långsam takt för att minskning ska kunna anses ligga i linje med klimatmålen uppfyllande.

Den fortsatt största direkta utsläppskällan är vägtransporter, där bensen och diesel fortfarande används i mycket hög utsträckning. Det går dock att se en positiv trend för utsläppen från vägtrafiken, då även denna successivt minskar, parallellt med att användningen av elbilar ökar. En fortsatt utmaning är att det finns ett behov av utökad laddinfrastruktur och kollektivtrafik.

Energianvändningen bland invånarna är i princip oförändrad. Undantaget är 2019-2020 då energianvändningen sjönk. Avseende fjärrvärmen i Österåker är den näst intill fossilfri. Endast vid

höga laster, exempelvis under kallt väder, har fossilt bränsle behövt användas för att möta behovet av spetsvärme.

Ingen vidareutveckling av vindkraft har skett i kommunens geografiska område. Däremot har den installerade effekten av solceller fortsatt att öka i stadig takt.

Den fortsatt största utsläppskällan är vägtransporter

Så har kommunkoncernen arbetat med målområdet

Sedan miljö- och klimatprogrammets antagande har miljökraven i kommunens upphandlingar skärpts för att ligga i linje med programmets utpekade målnivåer. Upphandling är ett kraftfullt verktyg för att nå klimatmålen. Genom att bland annat ställa hårdare krav på leverantörer fasar kommunkoncernen successivt ut sina direkta och indirekta utsläpp.

Flera framsteg har gjorts, exempelvis avseende att upphandla fossilfria transporter och att minska klimatavtrycket från måltiderna som serveras i förskolor, skolor och äldreboenden.

Det är en fortsatt utmaning att avveckla fossila bränslen, även i kommunens egen fordonsflotta. Men i takt med att gamla leverantörsavtal löper ut ställs tuffare krav.

Upphandling är ett kraftfullt verktyg för att nå målen

Hållbart resande är en utbredd fråga inom kommunkoncernen. Arbetet med klimatsmart stadsutveckling har fortskridit, där ett fortsatt stort fokus ligger på att främja gång-, cykel- och kollektivtrafik i samhällsplaneringen, något som är av stor betydelse för att minska utsläppen i kommunens geografiska område.

Kommunens policy för hållbart resande har varit en återkommande kommunikationspunkt inom verksamheterna, med syfte att underlätta och säkerställa att den efterlevs i så hög utsträckning som möjligt - det vill säga, att undvika resor i möjligaste mån eller resa med så låg klimatpåverkan som möjligt.

Energianvändningen i kommunens lokaler och bostäder har fortsatt sjunka, bland annat på grund av energieffektiviseringsåtgärder i fastigheterna och ökad medvetenhet kring energianvändning inom verksamheterna.

Överlag pekar mycket på att utvecklingen går i önskvärd riktning, men att den behöver påskyndas.

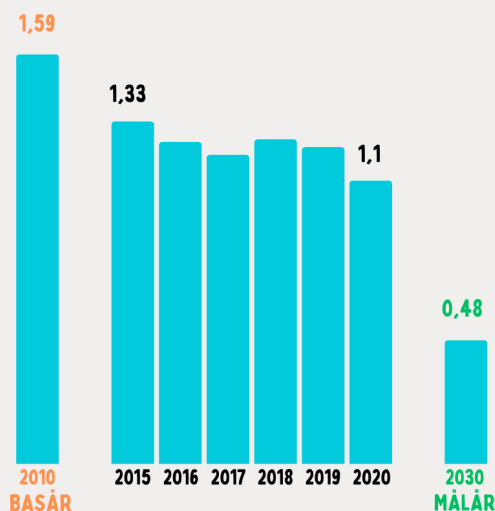

UTVECKLINGEN I SIFFROR

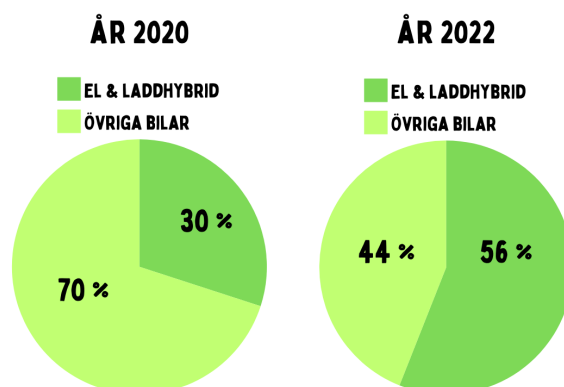

Exempel på utfall bland de indikatorer som används för att följa upp målområdet:

UTSLÄPP AV VÄXTHUSGASER FRÅN VÄGTRAFIK TON CO2-EKV / INVÅNARE

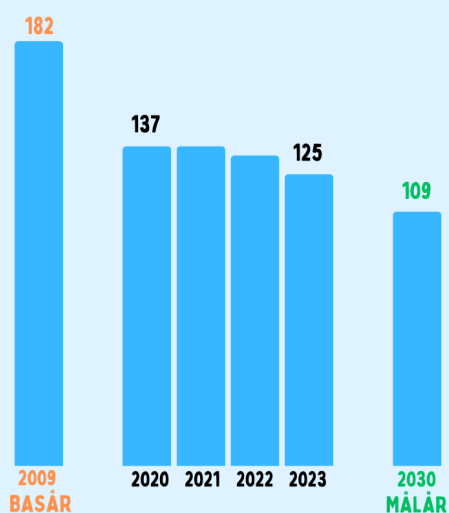

ANDEL LADDBARA NYREGISTRERADE PERSONBILAR (KOMMUNEN SOM GEOGRAFISKT OMRÅDE)

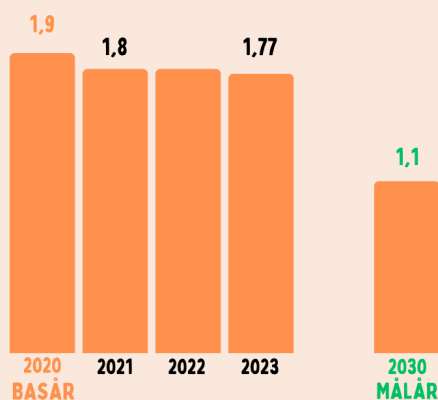

Utsläppen har minskat tack vare mer energieffektiva fordon, minskad körsträcka per invånare och en ökad andel fossilfria fordon. För att nå klimatmålet behöver en större del av resorna bli mer hållbara (ex. genom gång, cykel och kollektivtrafik).

TOTAL ENERGIANVÄNDNING I KOMMUNALA BYGGNADER KWH/KVM ATEMP

VÄXTHUSGASUTSLÄPP FRÅN KOMMUNENS OFFENTLIGA MÅLTIDER KG CO2-EKVIVALENTER/KG MAT

Indikatorn avser både lokaler och bostäder. Det blir en utmaning att fortsätta minskningen av energianvändningen, bland annat på grund av ökad elbilsladdning och ökad nyttjandegrad i lokaler.

Klimatpåverkan från inköpt livsmedel minskar i takt med att åtgärder vidtas. För att nå målet krävs ytterligare förbättringar i matproduktionen men också ett fortsatt arbete med att minska svinn och förändra kostvanor.

Urval av händelser år 2023

- Skarpare krav har ställts i upphandlingar avseende fossilfria drivmedel. Kraven ligger i linje med de nya miljömålen om att minska utsläppen och uppnå fossilfrihet.
- En fossilfri bilpool har upphandlats för att minska klimatpåverkan i kommunens tjänsteresor. Bilpoolen kommer även att kunna nyttjas av invånare!
- Solceller har installerats på Söraskolans tak, som ett steg i att öka den lokala produktionen av förnybar energi.

2. ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV

Så går det för kommunen som geografiskt område

I Sverige visar mätningar en negativ trend för den biologiska mångfalden och denna utmaning finns även i Österåker.

Det finns en konflikt mellan bevarandet av naturområden och samhällets expansionsbehov, vilket kräver noggrann avvägning och planering för att säkerställa en hållbar framtid. EU har agerat genom att skärpa lagstiftningen kring naturåtgärder. Det är dock en utmaning att skapa pålitliga mätmetoder för att bedöma växt- och djurlivets status och ekosystemens funktioner på kommunnivå, då naturövervakning främst sker på regional nivå.

Parallellt med dessa utmaningar och förändringar blir allt fler invånare engagerade och kunniga om miljö- och naturfrågor.

Det ökande engagemanget från allmänheten, ger goda förutsättningar för att inkludera intressenter och skapa delaktighet vid samhällsbeslut.

Sammanfattningsvis står kommunen inför utmaningar när det gäller att bevara den biologiska mångfalden i samband med att samhället växer.

Allt fler invånare är
engagerade i miljö- och
naturfrågor

2. RIKT VÄXT- OCH DJURLIV

Så har kommunkoncernen arbetat med målområdet

Kännedomen om lokala naturvärden och ekosystemtjänster har ökat, genom att flera utredningar och kartläggningar genomförts. Detta har i sin tur medfört en ökad förståelse för hur växt- och djurliv bäst kan och bör bevaras när dessa sätts i relation till olika lokala samhällsprocesser.

I samband med planering av ny fysisk samhällsstruktur ställs tydliga krav för att minimera påverkan på naturvärden. Trots detta finns en påtagligt målkonflikt mellan bebyggelse och växt- och djurlivet, då det är en utmaning att exploatera utan inkräkta på naturvärden.

Kännedomen om lokala naturvärden och ekosystemtjänster har ökat

Kommunkoncernen deltar sedan länge i ett väl fungerande kommunsamarbete kring gröna kilar, där ett aktivt åtgärdsarbete är en central del av strategin för att bevara och stärka regionens grönområden. Genom att samverka och samarbeta med kommuner och markägare utforskas olika möjligheter till naturskydd för att säkerställa att naturen respekteras och skyddas.

Att främja biologisk mångfald är även en viktig fråga vid förvaltning av parker och kommunal mark. Detta görs till exempel genom att plantera pollineringsväxter, ta fram informationsskyltar, skapa blomrika ängsytor och ta hand om kommunens ekar. Inget annat träd har så många arter knutna till sig som eken!

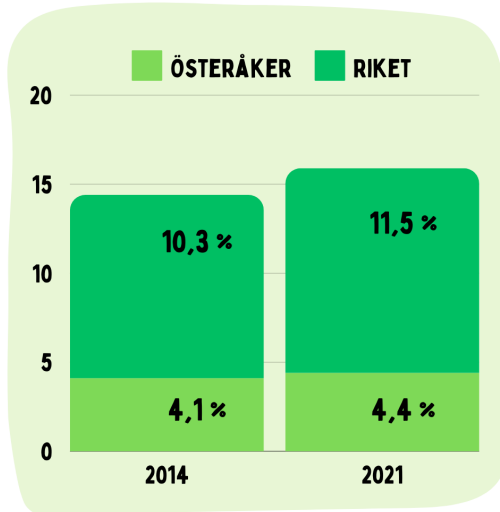
Kommunens skolverksamheter arbetar aktivt med naturpedagogik, en faktor som även integreras vid utveckling av befintliga och framtida parker. På så sätt ges barnen möjlighet att lära sig och utforska naturen på ett meningsfullt sätt.

UTVECKLINGEN I SIFFROR

I dagsläget saknas vedertagna indikatorer för att bedöma växt- och djurlivets status på lokal nivå. Kommunen använder tills vidare indikatorn "Andel skyddad natur" för att följa målområdets utveckling.

Med skyddad natur avses nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde.

Andelen skyddad natur i Österåkers kommun är lägre än snittet i riket. Kommunkoncernen äger endast en liten andel av marken i det geografiska området och har därmed låg direkt rådighet att inrätta nya områdesskydd.

Ett sätt att utöva inflytande är via dialog och samverkan med markägare. Genom att uppmuntra till att värna och skydda natur, samt genom att informera om lokala naturvärden och ekosystem, kan markägarnas kunskap, kännedom och omsorg om växt- och djurlivet öka.

SJU GODA EXEMPEL!

Sedan 2020 har Österåkers kommuns miljöbidrag bland annat resulterat i:

- Anläggande av en äng i syfte att främja biologisk mångfald
- Nya habitat för fisk såsom lekplatser i Säbyån
- Anläggande av en ny bigård vid Österåkers kyrka, för ökad pollinering och kunskap och engagemang om samspelet i naturen
- Friluftsdag för allmänheten, i syfte att främja friluftsliv och semester på hemmaplan
- Mätningar av båtbottnfärger för att identifiera vilka som behöver saneras från giftiga färger, vilket både bidrar till en giftfri miljö och biologisk mångfald i vattenmiljöer
- Skräpplockning i Kanalen
- Räddning och räkning av paddor i Svinninge som bidrar till kunskapsspridning och även balans i ekosystemen, exempelvis genom att paddor äter insekter och sniglar (beräknat antal räddade paddor var över 7000 stycken år 2022)

Urval av händelser år 2023

- 2023 beviljade kommunen sex ansökningar om miljöbidrag från föreningar och organisationer i Österåker. Miljöbidraget går till åtgärder som bidrar till en bättre miljö och hållbar utveckling i linje med Agenda 2030.
- Flera fiskevårdsåtgärder har vidtagits för att undanröja fysiska hinder för fisk i kommunens vatten, bland annat med syfte att underlätta för framkomlighet och lek (fortplantningsbeteende).
- Fler gräsytor och diken har fått ändrade skötselmetoder för att främja mångfald.
- Projektet att röja och skapa öppna miljöer i skogsbryn har fortsatt.

3. EN GOD BEBYGGD MILJÖ

Så går det för kommunen som geografiskt område

Kommunens olika delar, tätort, landsbygd och skärgård, har olika förutsättningar avseende den bebyggda miljön och transportlösningar. Tätorten planeras att växa till en modern småstad med nära till service och förbindelser. I samband med den planerade förtätningen i tätorten uppstår en målkonflikt mellan ytkrävande småindustri och bostäder, vilket bland annat utmanar möjligheterna att skapa fler lokala arbetsplatser.

I Österåker finns god tillgång till parker och närnatur, vilket bidrar till en hög livskvalitet för invånarna. Luftkvaliteten har förbättrats, vilket är en positiv utveckling för både människors hälsa och miljön. Klimatförändringarna har lett till ökad risk för översvämningar vilket utgör ett växande problem för både infrastruktur och privat

egendom. Generellt är befintlig bebyggelse väl placerad men det är ett återkommande problem att framkomligheten på vägarna påverkas negativt av översvämningar, vilket understryker behovet av ytterligare samverkan med andra ansvariga aktörer, exempelvis Trafikverket, för att få till effektiva klimatanpassningsåtgärder.

Förbindelserna till skärgården upplevs underdimensionerade och sårbara, vilket begränsar tillgängligheten och påverkar möjligheterna för näringsliv, rekreation och turism i skärgården.

**God tillgång till parker och
närnatur**

Så har kommunkoncernen arbetat med målområdet

Inom samhällsplaneringen har kommunkoncernen arbetat löpande mot målet, med stort fokus på samhällsutveckling kring knutpunkterna. Syftet är att skapa närhet och god tillgång till kollektivtrafik och annan samhällsservice. Likaså har arbetet med att utveckla attraktiva parker bidragit till målområdet genom att förbättra livskvaliteten för kommunens invånarna och besökare, samt genom att främja biologisk mångfald.

Det har bedrivits ett aktivt arbete med att inventera och riskklassa förorenade områden, vilket möjliggör att förorenade områden kan åtgärdas på ett effektivt sätt och på så sätt skydda både miljö och människors hälsa.

**Klimatanpassningsarbetet
är på god väg**

Klimatanpassningsarbetet är på god väg, men flera utmaningar kvarstår. Under 2023 har kommunen följt upp Klimatanpassningsplanen från 2018, samt gjort fördjupade utredningar om skyfall och höga vattenstånd. Befintlig bebyggelse bedöms generellt stå sig bra mot extrema väderhändelser. Samtidigt används befintligt kunskapsunderlag för att vidare integrera klimatanpassning i stadsplaneringen och infrastrukturen, för att fortsättningsvis kunna hantera konsekvenserna av klimatförändringar och öka samhällets motståndskraft.

Planeringsprocessen för nya vägar har noterats skapa konflikter, då olika intressen och behov kolliderar. Kommunen arbetar aktivt för att finna lösningar som tar hänsyn till både behovet av infrastruktur och miljöhänsyn, med målet att minimera påverkan på natur och människors livskvalitet.

Sedan programmets antagande ska nya byggnader som kommunkoncernen reser vara miljöcertifierade. 2022 färdigställdes multiarenan som certifierades enligt Miljöbyggnad Silver och guldnivå för energi.

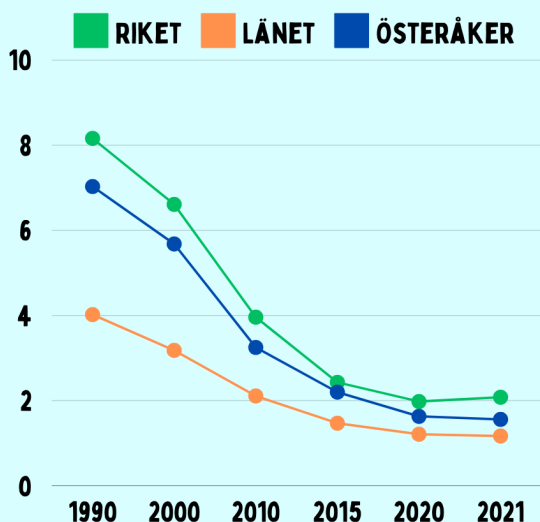

UTVECKLINGEN I SIFFROR

Exempel på utfall bland de indikatorer som används för att följa upp målområdet:

UTSLÄPP AV LUFTPARTIKLAR PM2.5 KG / INVÅNARE

Luftkvaliteten är viktig för invånarnas hälsa. Källan till de små luftpartiklarna är främst förbränning från vedeldning, transporter och industri, samt slitage från vägtrafik på väg, däck och bromsar.

Mängden partiklar per invånare har successivt sjunkit. År 2021 låg siffran på 1,56 kg/invånare i Österåkers kommun.

ÅR 2023 UNDERSÖKTE
FORSKNINGSINSTITUTET IVL HUR
LÅNGT SVERIGES KOMMUNER
KOMMIT I SITT
KLIMATANPASSINGSARBETE

ÖSTERÅKERS KOMMUN
KOM PÅ PLATS 46 AV 290

ARBETET MED ATT ANPASSA
KOMMUNEN EFTER ETT
FÖRÄNDRAT KLIMAT
FORTSÄTTER!

Klimatanpassningsarbetet är en viktig uppgift för svenska kommuner. Rapporten från 2023 är den sjätte rapporten som IVL genomfört sedan 2015. Frågorna i enkätundersökningen är indelade i sex block som bygger på sex olika steg i klimatanpassningsprocessen.

ÅR 2023 HADE 98,7 % AV
INVÅNARNA 200 METER TILL
NÄRNATUR FRÅN BOSTADEN...

...OCH 26 KVM PARKYTA PER
INVÅNARE

För att ett park- och naturområde ska upplevas som nära och användas ofta av barn och äldre bör det ligga inom 200 meter från bostaden.

200 meter är även gränsen för god tillgänglighet för äldre och personer med funktionshinder.

CA 76 % AV
KOMMUNINVÅNARNA
BOR I
KOLLEKTIVTRAFIKNÄRA
LÄGE

Indikatorn definieras som 500 meter radie fågelvägen till hållplats (alla trafikslag) som trafikeras minst 1 gång/timme vardagar mellan kl. 6-20.

Urval av händelser år 2023

- Österåker fick sin första så kallade cykelgata på Bergaparksvägen i centrala Åkersberga, med syftet att främja cykling. Där har cykeln företräde framför bilar och sträckan knyter ihop ett centralt cykelstråk i Åkersberga.
- Kråkbergsparken invigdes! Aktivitetsparken, som bland annat utgörs av lekpark, utegym och utkiksplats, är en ny mötesplats som ska främja interaktion, hälsa och barns lek.
- Lansering av en så kallad GIS-portal för allmänheten. I portalen finns mängder av digitala kartor för att till exempel hitta säkra skolvägar, visa hur ett område förändrats över tid eller guida till olika offentliga konstverk.
- Från och med oktober har SL tre nya tåg som körs på Roslagsbanans alla tre linjer. De nya tågen är säkrare och mer tillgängliga för alla.

4. RENT VATTEN

Så går det för kommunen som geografiskt område

Den ekologiska och kemiska statusen på sjöar och vattendrag har förbättrats, vilket är en positiv utveckling. Även badplatserna har god badvattenkvalitet. Att nå målet på 100 procent god status i kommunens vatten är en stor utmaning på grund av gamla föroreningar såsom PFOS och kvicksilver, samt pågående belastning från enskilda avlopp, gödselhögar, jordbruk och skogsbruk. Störst påverkan på vattendrag har dock fysiska åtgärder såsom markavvattning, flödesreglering, rensning och rätning. Lagstiftningen kring vattenåtgärder skärps genom nya direktiv och regleringar från EU.

Den kommunala avloppshanteringen är väl fungerande, medan enskilda avlopp, särskilt i känsliga områden, är en utmaning.

Vattenförsörjningen är god såväl för den kommunala som för enskilda dricksvattentäkter. Däremot har dricksvattenförbrukningen av kommunalt dricksvatten per invånare ökat, vilket ger ökad risk för kapacitetsbrist vid förbrukningstoppar.

Det är ett fortsatt stort problem att det finns så få fungerande toatömningsstationer för fritidsbåtar i skärgården, vilket bidrar till miljöbelastning i känsliga områden. Sammanfattningsvis är situationen för vattenhanteringen komplex, med både positiv utveckling samt framtida utmaningar som kräver förstärkta insatser.

Statusen på sjöar och vattendrag har förbättrats

4. RENT VATTEN

Så har kommunkoncernen arbetat med målområdet

Kommunkoncernen har aktivt arbetat med att säkerställa rent vatten, genom en rad strategiska åtgärder och övervakning. En god hantering av avlopp, slam och dagvatten har utgjort en central del för att skydda miljön och bevara vattenkvaliteten.

Arbetet med att övervaka vattenförekomsternas status har fortsatt. Genom denna övervakning kan potentiella hot mot vattenkvaliteten identifieras och hanteras i ett tidigt skede. Likaså har kommunkoncernen fortsatt att bevaka och arbeta för att minimera inläckage av tillskottsvatten (oönskat vatten i avloppsnätet som främst kommer från nederbörd). Att hålla nere mängden

tillskottsvatten bidrar till effektiv rening och minskar risken för bräddning.

Hållbart båtliv är en viktig fråga för Österåker som skärgårdskommun, och ett löpande arbete pågår med att informera invånare om hur man kan minimera negativ miljöpåverkan som båtägare.

Kommunkoncernen har inte något övergripande ansvar att se till att spolplattor (båttvättar) finns, men verkar för att sådana etableras i kommunen. En betydelsefull utveckling är kommunkoncernens ökade rådighet att förelägga åtgärder för att säkerställa fungerande toatömningsstationer för fritidsbåtar. Detta bedöms kunna främja en ansvarsfull hantering av avlopp från båtar, något som är avgörande för att förhindra förorening av vattenmiljön.

Hållbart båtliv är en viktig fråga för Österåker som skärgårdskommun

UTVECKLINGEN I SIFFROR

Exempel på utfall bland de indikatorer som används för att följa upp målområdet:

**100 % ÅTERVUNNET
AVLOPPSSLAM
SEDAN ÅR 2022!**

Sedan år 2021 är Margretelunds reningsverk Revaq-certifierat, vilket innebär striktare kontroll och hårdare krav på slamkvaliteten än vad som krävs i svensk lagstiftning. I certifieringen ingår att arbeta uppströms, det vill säga att förebygga föroreningar i avloppet och slammet provtas regelbundet. Genom att sprida slam sluts kretsloppet och både näringsämnen och organiskt material återförs till jordbruket.

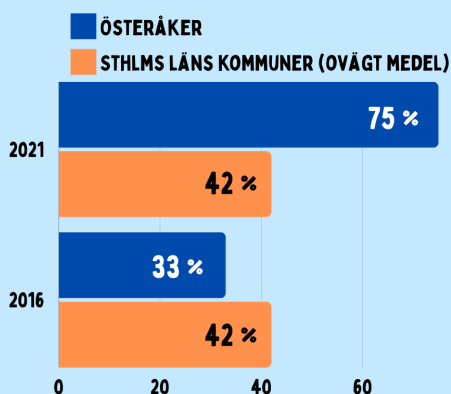
**GENOMSnittlig VATTENFÖRBRUKNING PER
PERSON (UNDER ETT DYGN) HAR ÖKAT MED
9 LITER SEDAN ÅR 2020**

**145 LITER / PERSON, ÅR 2020
154 LITER / PERSON, ÅR 2023**

Österåkers dricksvatten kommer från Mälaren och är en naturresurs som behöver hanteras varsamt. Dels går det åt mycket energi för att rena och producera dricksvatten och dels finns det begränsningar i vattenverkets och vattenledningarnas

ANDEL SJÖAR MED GOD EKOLOGISK STATUS

Målnivån 100 % god ekologisk status till 2027 är en lagstadgad så kallad miljö kvalitetsnorm. Klassningen görs successivt under en flerårs cykel, År 2016 i diagrammet avser cykeln 2010-2016, medan år 2021 avser cykeln 2017-2021. Österåkers kommun har ett lokalt åtgärdsprogram för vatten, med beskrivning av status och möjliga åtgärder för att förbättra ekologisk och kemisk status.

**5 ST
VATTENKIOSKER**

Totalt 5 stycken vattenkiosker har anordnats av kommunen. Vid dessa har verksamheter möjlighet att fylla sin tankbil eller liknande. Vattnet är inte dricksvatten, utan så kallat tekniskt vatten. Dessa bidrar till minskat grundvattenuttag, då de kan och ska användas för påfyllning av pooler eller andra stora vattenuttag. Dessutom finns flertalet tappställen för dricksvatten när tillfällig vattenbrist råder i brunnar!

Urval av händelser år 2023

- NCC har ingått ett avtal med Roslagsvatten att uppföra det nya reningsverket i Österåker som ska säkra framtidens avloppsrening. Det blir Sveriges första reningsverk med pyrolysis. Pyrolysen omvandlar avloppsslammet till biokol som sedan kan användas för jordförbättring. Den unika tekniken förbättrar både resursanvändning och miljöpåverkan från reningsprocessen. Reningsverket ska vara självförsörjande på el och utformat för att kunna stå emot extremväder.
- Kommunen har fortsatt att erbjuda kommuninvånare med eget brunnsvatten att ta vattenprover för att mäta sin vattenkvalitet, till självkostnadspris.

5. CIRKULÄR EKONOMI

Så går det för kommunen som geografiskt område

Att minska konsumtionen av jungfruligt material och mängden avfall är den viktigaste framgångsfaktorn för ett hållbart avfallshanteringssystem och det är därför mycket positivt att mängden kommunalt avfall minskat i Österåker vid senaste mätningen. Vid återvinningsstationen Brännbacken har det skett en förbättring i källsorteringen av plast, och dessutom har en ny återbruksstation för byggmaterial öppnats. Dessa åtgärder bidrar till att öka återanvändningen och återvinningen av material, vilket är avgörande för att minska avfallets miljöpåverkan.

Utsorteringen av förpackningar är dock oförändrad sedan 2020, och invånarna upplever en brist på möjligheter att slänga grovavfall samt

förpackningar. Det är en utmaning att hitta lämpliga platser för återvinningsstationer för förpackningar, då det är en ytkrävande och bullrig plats, där det dessutom riskerar att bli skräpigt. För att arbeta mer systematiskt mot nedskräpning på offentliga platser blev kommunen medlem i Håll Sverige Rent under 2023.

En annan utmaning för källsorteringen är att Sverige saknar ett nationellt insamlingssystem för textilavfall. Det kommer dock införas från och med 2025, vilket banar väg för utveckling av system för textilåtervinning och en stärkt cirkulär ekonomi.

En station för återbruk av byggmaterial har öppnats på Brännbacken

Så har kommunkoncernen arbetat med målområdet

Omställningen till cirkulär ekonomi är en mångsidig utmaning, som till stor del handlar om beteendeförändring. För att se till att cirkularitet integreras i samtliga kommunala verksamheter pågår ett viktigt arbete med att löpande öka intern kunskap och medvetenhet vid olika beslutsfattande processer, med syftet att skapa en kultur av hållbarhet och cirkularitet, både hos medarbetare och invånare. Sedan programmets antagande har arbetet med att integrera cirkularitet i kommunens inköps- och upphandlingsprocesser stärkts, och detta arbete fortgår. Upphandlingarna ska främja cirkularitet och uppmuntra till mer resurseffektiva affärsmodeller.

En mångsidig utmaning som till stor del handlar om beteendeförändring

Det löpande arbetet med att genomföra kommunens avfallsplan främjar målområdet. En viktig del av arbetet handlar om att öka kunskapen om avfall och cirkularitet bland de som lever och verkar inom kommunen, för att uppmuntra till beteendeförändring.

För att hantera matsvinn och förbättra prognoser för matmängder i kommunens verksamheter mäts tallrikssvinn, och det har införts ett bättre system för att hantera matbehovet mer effektivt.

Nya lagkrav för källsortering och arbetsmiljö ställer större krav på kommunens lokaler. Ett viktigt arbetsområde framöver är därför att anpassa lokalerna och förbättra källsorteringssystemet. Nyligen lanserades en återbruksplattform för kommunverksamheterna, en intern motsvarighet till ”Blocket”, med syftet att främja återanvändning, öka resurseffektiviteten och minska avfallet inom kommunen. En viktig faktor i arbetet framåt är att hitta välfungerande metoder för att följa upp mängden avfall från alla kommunens verksamheter.

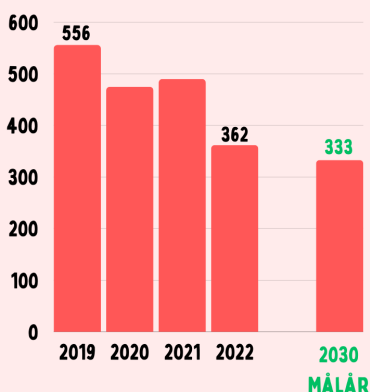

UTVECKLINGEN I SIFFROR

Exempel på utfall bland de indikatorer som används för att följa upp målområdet:

MÄNGDEN KOMMUNALT AVFALL KG / INVÅNARE / ÅR

Med kommunalt avfall avses här det som slängs i de vanliga soporna från hushåll och hushållsliknande avfall (restavfall), matavfall, grovavfall, farligt avfall samt den del av hushållsavfallet som omfattas av producentansvar (förpackningar, tidningar, elavfall, batterier etcetera) Mängden avfall speglar hur cirkulär konsumtionen i kommunen är.

FELSORTERADE FÖRPACKNINGAR OCH TIDNINGAR

ÅR 2023 VAR 28 % AV RESTAVFALLET FELSORTERAT
- MATERIAL SOM ISTÄLLET HADE KUNNAT
KÅLLSORTERAS OCH ÅTERVINNAS!

(ÅR 2020: 34 %)

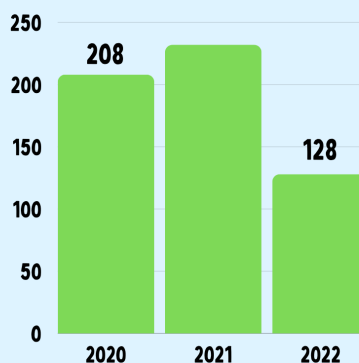
Vartannat år följer kommunen upp restavfallet med hjälp av plockanalyser. Siffrorna redovisar den totala mängden felsorterat material som avser förpackningar (plast- metall- och pappersförpackningar) och tidningar. Mellan år 2020 och 2030 ska restavfallet minska med 75 %, det vill säga till 9,5 % per invånare år 2030.

23 GRAM KAN LÅTA LITE! MEN ELEVERNA SOM ÅT
UNDER ÅR 2023 SLÄNGDE TILLSAMMANS
MOTSVARANDE 500500 ST KÖTTBULLAR

Matsvinn är ett slöseri med värdefulla resurser, kostar pengar och ger upphov till onödig miljö- och klimatpåverkan. Statistiken avser år 2023 och innefattar tallrikssvinn i de kommunala skolorna. Kökspersonalen arbetar aktivt med inköp, kunskapslyft och uppföljning för att uppnå målet att minska svinnet med 20 % mellan åren 2020 och 2030.

MÄNGDEN GROVAVFALL PER INVÅNARE KG / INVÅNARE

Grovavfall är avfall som uppkommer i hemmet men som inte passar att slänga i hushållsavfallet. Det kan vara möbler, cyklar, kastruller, speglar, bananlådor, keramik och madrasser. Mängden grovavfall per invånare har minskat med drygt 38 % mellan år 2020 och 2022. Sett över längre tid har trenden svajat, men utvecklingen bedöms ändå gå åt rätt håll.

Urval av händelser år 2023

- En station för återbruk av byggmaterial har upprättats på Brännbackens ÅVC. Vid många byggprojekt blir det ofta material över. Istället för att det materialet och utrivna produkter går direkt till en återvinningsstation så kan byggmaterialet användas.
- Österåkers kommun har skaffat en digital plattform där anställda kostnadsfritt kan dela möbler och andra inventarier mellan kommunens verksamheter. Denna egna variant av "Blocket" är ett steg i att öka kommunens cirkularitet och att använda befintliga resurser på ett effektivt sätt.
- Enligt Avfall Sveriges senaste statistik minskar den totala mängden hushållsavfall i Sverige. För Österåker är minskningen mycket stor och det placerar kommunen på plats 27 av Sveriges 290 kommuner.
- Österåkers kommun blev medlem i Håll Sverige Rent som arbetar för minskad nedskräpning.

12 HÅLLBAR
KONSUMTION OCH
PRODUKTION

Del 3. Arbetet framåt

Strategiska åtgärdsområden för arbetet framåt

Strategiska åtgärdsområden

Under uppföljningsprocessen av programmet har olika strategiska åtgärdsområden identifierats, det vill säga områden som behöver prioriteras för att hantera utmaningar, stärka målarbetet och påskynda måluppfyllelsen.

Handlingsplan

Utifrån de strategiska åtgärdsområdena nedan och uppföljningens slutsatser kommer en konkret miljöhandlingsplan för kommunens verksamheter att tas fram. Den förväntas beslutas av kommunledningen under 2024.

Identifierade åtgärdsområden

Kommunikation

Fler kommunikationsinsatser av olika slag behöver genomföras för att öka kännedomen om kommunkoncernens arbete samt hur de som lever och verkar i Österåker kan bidra via tips, ökad kunskap och medvetenhet.

Upphandling som strategiskt verktyg

Upphandling och inköp bedöms vara ett viktigt och kraftfullt verktyg för nå miljö- och klimatmålen. Det finns därför en stor vinning i att fortsätta utveckla det strategiska arbetet med kravställen och förbättrad uppföljning.

Accelerera utförandet av politiska uppdrag

Det finns i dagsläget ett antal politiska uppdrag som skulle främja målarbetet om dessa fullföljdes i snabbare takt. Därav är det av stort intresse att se över hur dessa uppdrag möjligen kan påskyndas.

Klimatanpassning

Ett viktigt nästa steg är att hitta metoder för att bättre kunna mäta effekten av vidtagna klimatanpassningsåtgärder, samt att hantera utmaningen med översvämningar i specifika områden.

Stärka samverkan och utåtriktat arbete

Samverkan med andra myndigheter, organisationer, markägare, företag och intressenter är en viktig framgångsfaktor för att främja miljöprestandan i hela kommunen. Flera samverkansformer finns idag, men det är av stort intresse att vidareutveckla. En del av målarbetet bedöms kunna stärkas om det strategiska utåtriktade arbetet utökas, då vissa viktiga strategiska frågor inte fångas upp i grunduppdragen.

Främja cirkularitet

Mål 5. Cirkulär ekonomi är det mål i inriktning II som bedöms ligga sämst till i dagsläget och är en nyckel till ett resurseffektivt samhälle. Kommunen kan vara en föregångare och därav krävs det att fler effektiva åtgärder vidtas för att underlätta och stärka målarbetet.

Nu fortsätter det viktiga arbetet med att uppfylla miljö- och klimatmålen.

Vi har tuffa utmaningar att hantera och behöver alla hjälpas åt för kunna överlämna en frisk och välmående planet till nästkommande generationer.

Tack för att just du bidrar!